

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. C. Schaeffer / Emmeloord

Overdenkingen bij het avondmaal (2) n.a.v. Joh. 12, 23, 24

De wet van het zaad

Als je er eens goed bij stil staat grijpt het je gewoon aan dat Christus tijdens de laatste Pascha-viering met zijn discipelen hun gewezen heeft op de vreugde en de blijdschap van het voltooid Koninkrijk (Luk. 22, 14-18). Want zelf stond Hij toen nog vóór het dieptepunt in zijn lijden. Het was in de nacht waarin Hij werd verraden met alle vreselijke gevolgen van dien. En Hij wist het! Een mens lijdt dikwijls 't meest door 't lijden dat hij vreest, maar dat nooit op komt dagen. Maar Christus wist precies wat Hem te wachten stond. En het benauwde Hem. Dat blijkt wel uit Joh. 12, 27: 'Nu is mijn ziel ontroerd, en wat zal Ik zeggen? Vader, verlos Mij uit deze ure! Maar hiertoe ben Ik in deze ure gekomen.' Wie brengt het op om anderen te bemoedigen als je zelf tot aan je nek in het moeras zit? Maar Jezus heeft ondanks dat niet willen zwijgen over de komende blijdschap.

Ja, juist dat lijden en sterven, dat Hem te wachten stond, was immers de basis, het uitgangspunt, de grondlegging van het Koninkrijk. 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, indien de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft zij op zichzelf; maar indien zij sterft, brengt zij veel vrucht voort'. Het brood dat ons in leven houdt is het eindprodukt, de vrucht van die éne kostelijke graankorrel Jezus Christus. Maar die graankorrel kon geen vrucht voortbrengen, wanneer ze niet eerst gezaaid werd en stierf. Dat is de wet van het zaad.

Christus moest sterven. Maar de vrucht van zijn dood is honderdvoudig! Meer dan voldoende voor het feestmaal voor een schare die niemand kan tellen in het voltooid Koninkrijk. Maar ook meer dan voldoende om ons blijvend van teerkost te verzekeren op onze weg naar de zaal, waar het feest zal worden gevierd. Zo smaken wij aan het avondmaal de krachten van de toekomstige eeuw, de Gouden Eeuw die komt. Want in brood en wijn wordt ons de hemelse gave en de Heilige Geest, die door Christus' kruisdood zijn veroverd, meegedeeld, in bezit gegeven, en gesmaakt (Hebr. 6, 4). Moge het telkens smaken naar meer.

Teerkost voor onderweg

Zo heeft Christus bij de instelling van het avondmaal zijn discipelen de wereld en de geschiedenis ingezonden, op

weg naar het komende Koninkrijk. Maar niet met lege handen. Hij heeft liefdevol hun eten en drinken voor onderweg klaar gemaakt. Hij gaf hun zijn eigen lichaam en bloed mee. Dat wil zeggen: van het offer, dat Hij op dat moment nog brengen moest, gaf Hij hun de resultaten, de vruchten in handen.

En Hij zei toen tot hen en vandaag bij iedere avondmaalsviering tegen ons: Hier, pak aan! Geniet er maar van. En laat het alsjeblieft niet staan, want je moet er nog van groeien in je geloof.

Je hebt het ook hard nodig, want de weg valt je misschien wel lang en zwaar. Maar je hebt er vast en zeker genoeg aan. Het brood in de schaal en de wijn in de beker zullen niet opraken.

Neem dit brood en neem de beker. Neem mijn lichaam en mijn vergoten bloed. Aanvaard de vergeving van je schuld en gebruik de krachten van mijn Geest, in dienst van jezelf maar ook van elkaar. Want denkt erom: Eerlijk met elkaar delen. Er is genoeg! Vergeeft elkaar de schuld vanuit de vergeving die jezelf ontvangt.

Gebruikt de krachten van de Geest om steeds nader tot elkaar te komen, elkaar te steunen. Blijft daarom zo dicht mogelijk bij elkaar. Samen uit, samen thuis in het Vaderhuis met de vele woningen. Dat is toch het fijnste?

Scheidt u af van wat verontreinigt, zonder af te stoten wie verontreinigd werd. Dwaal niet af onderweg. Blijf ook niet staan omdat je moe wordt. Uitrusten kan straks wel. Want wie overwint, die zal Ik geven met Mij te zitten op mijn troon (Openb. 3, 21).

Neem er alleen de tijd voor om je telkens te verkwikken en te verfrissen, te voeden en te laven met Woord en water, brood en wijn. Je zult merken: het smaakt naar de nieuwe aarde en het bruiloftsmaal van het Lam.

Duurt het je te lang? Eet maar, drink maar, alles wordt nieuw, de hemel en de aarde! En tot zolang — tót het eeuwige leven zal mijn lichaam en bloed je voeden en sterken.

IN DIT NUMMER

- 265 Ds J. C. Schaeffer, Overdenkingen bij het avondmaal (2)
- 266 Drs W. G. Rietkerk, Pleidooi voor een federatief kerkverband (1)
- 267 H. Langerak, God heeft het laatste woord
- 268 D. W. L. Milo, De verstandigen zullen stralen als sterren
- 268 Ds J. M. Smelik, De militair en de kerk (2 - slot)
- 270 Bert Koning, Waarom zo geheimzinnig? (Ingezonden)

Pleidooi voor een federatief kerkverband (1)

Ieder die in onze kerken meeleeft, weet dat wij midden in een proces staan, waarin wij als kerken zoeken naar de vorm van ons samenleven. Wij zijn (op een enkele uitzondering na misschien) allen afkomstig uit de vrijgemaakte gereformeerde kerken. Dat geeft ons een historische verbondenheid. Toch is deze historische verbondenheid niet de basis van onze gemeenschapsbeoefening. Onze gemeenschap is gefundeerd in het geloof in hetzelfde evangelie van Jezus Christus, de betrouwbaarheid van Gods Woord en in onze trouw aan de reformatische belijdenisgeschriften, hoewel deze twee daarom nog niet op één lijn mogen staan. De belijdenis blijft ook bij ons staan onder het Woord. Over de fundering en de inhoud van de band die er tussen de nu Nederlands gereformeerde kerken bestaat is er geen verschil van mening. Ze is destijds in de bekende *praeambule* van het boekje afspraken, dat nu verder gemaakt zou worden, voor ieder helder en overtuigend neergelegd. Ik laat deze hier nog een keer volgen:

„De kerken... betuigen hun onderlinge verbondenheid door het afleggen van de volgende verklaring:

I. Na al wat de gemeenten van de Here in de loop der jaren en eeuwen in dit land hebben onderzocht door vervolging, overheidsbemoeiing, misleiding van de geesten, reglementenheerschappij en synodenhierarchie, is het nu eens te meer haar hartelijke begeerte om, onder de genadige bescherming van haar Heer en Heiland Jezus Christus, temidden van de verwarring van de tijd, in goede vrede en gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift, met elkaar te leven, onder de enige heerschappij en leiding van het Hoofd van de kerk, onze Zaligmaker.

Zoals sedert de dagen van de Reformatie in de 16e eeuw de eenheid van de kerken allereerst en ten diepste bestond in hetzelfde geloof, in de gehoorzaamheid aan het Woord van God en in de gemeenschappelijke belijdenis, zo willen de Gereformeerde kerken in Nederland, die in deze vergadering bijeen zijn, elkaar opnieuw beloven zich gevend eerst aan de Here en daarna ook aan elkaar - zich aan het Woord van God en aan de belijdenis van de kerk van alle eeuwen te houden.

Zij verklaren in dat belijden van de

Waarheid van de Heilige Schrift, zoals in de formulieren van de oude Christelijke kerken in de Drie Formulieren van Enigheid is uitgedrukt, haar eenheid en de grond van haar samengaan te vinden. Zij beloven ook elkaar bij te staan in de strijd voor de Naam en de eer van de Here, zich voegend naar het Schriftuurlijk Onderwijs voor een geordend kerkelijk samenleven, opdat zij ook in de inrichting van het kerkelijk leven de wegen van het verbond van de Here mogen houden, niet in tirannieke eenheidsdwang, maar in de vrijheid van Christus, in de eenheid van de Geest van God, die samenbindt, in gehoorzaamheid aan Zijn gebod, in liefde tot God en de naaste.

Zij begeren zo ook in deze dingen als één in Christus naar buiten op te treden - met de bede, dat alle in belijdenis en leven waarlijk gereformeerde kerken en allen, die de HERE vrezen en Zijn getuigenissen kennen (Ps. 119; 79), zich met hen voegen tot één gemeenschap, één van zin en één van gevoel (1 Cor. 1:1-10), door de Geest van onze God.

II. De kerken spreken uit, dat het al of niet aanvaarden van het (een) kerkelijk akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten, die één zijn in geloof en belijden.

III. De kerken verzoeken alle gemeenten, die bezwaren hebben tegen aanvaarding van het (een) kerkelijk akkoord, zich zoveel mogelijk te richten naar hetgeen met de meeste stemmen goedgevonden wordt; en inzonderheid hun medewerking te verlenen aan en hun stem te doen horen op de gemeenschappelijke vergaderingen, ook al kan voor hetgeen daar wordt besloten geen medeverantwoordelijkheid worden gedragen.

Deze verklaring werd in Utrecht aanvaard door alle kerken op 21 september 1974.

Over de inhoud en fundering van ons samenleven als Nederlands Gereformeerde kerken is er onder ons dus geen verschil van mening. Wel is er verschil over de *vorm* van ons samenleven. Moeten wij ons opnieuw onder een juridisch

pastorale notities

COLLEGA'S

Er was eens een leraar aan een middelbare school, die wat misdreven had. Laten we zeggen, dat hij iets over de eindexamenopgaven verteld had aan z'n leerlingen. Daarop zou zijn ontslag moeten volgen. Maar de collega's zonden een deputatie naar de inspecteur en zelfs naar het departement in Den Haag. Ze probeerden alles om het ontslag te voorkomen. Ze wezen op de moeilijke gezinsomstandigheden van hun collega; hij moest wel eens wat doen om zich te handhaven voor de klas en om z'n resultaten niet tot het minimum te laten zakken. Of de ijver van de collega's mocht baten, doet er niet toe. Maar één van de leraren zei tegen de dominee, die godsdienstlessen gaf aan de school: „Ik geloof niet dat dominees voor elkaar het vuur uit de sloffen lopen; mijn indruk is wel eens dat predikanten het enige soort mensen is, dat geen collegialiteit kent. Want

jullie schorsen elkaar en de één zet de ander af.”

Het gebeurt af en toe, dat iemand de vernieling in gaat. Hij kan er zelf schuld aan hebben. Maar wij, predikanten, achten dan soms onszelf uitnemender dan de ander. Wij zouden zo stom niet gedaan hebben. Of er wordt betoogd, dat men waken moet over de leer, en over de eenheid der kerken.

Zoals de priester en de leviet in de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan ook wel hun verhaaltje gehad zullen hebben. „Wij moeten ons maar niet verontreinigen, want die man daar in de berm, gaat misschien wel dood en dan mogen wij ons dienstwerk niet doen, als we hem aangeraakt hebben”. De rovers hadden hem immers halfdood laten liggen.

Gelukkig zijn er ook voorbeelden te noemen van goede collegialiteit.

Toen Telder in moeilijkheden kon komen, heeft Buskes er voor willen zorgen dat het traktement vanuit Amsterdam gegarandeerd zou worden en het is voorgekomen, dat een pastoor er zorg voor wilde dragen, dat z'n Gereformeerde ambtsbroeder ondanks diens schorsing, normaal het salaris kreeg, dat de kerkeraad niet bij elkaar kon krijgen, omdat velen hun kerkelijke bijdrage inhielden. Er zit soms ergens een goed stuk oecumene, waarover de krant niet schrijven kan en waarvoor kerkelijke broodrovers zich schamen moeten.

A. H. Algra, Sliedrecht

rechtsgeldige kerkenordening tot een organisatorische eenheid formen, of is er ook een andere weg? Op dit punt gaan de meningen uiteen.

Er zijn vele kerken die zich inzetten voor een restauratie van de oude Dordtse kerkenordening.

Er zijn ook vele kerken die dit ten sterkste afwijzen en eigenlijk liever de onderlinge omgang als zusterkerken door niets anders geregeld zien dan door een bundeltje afspraken. Je moet tenslotte weten hoe laat en waar je elkaar ontmoet en wie de contacten verzorgt namens ons allen met de Hoge Overheid - om maar wat te noemen.

Op de achtergrond staat hier tweërlei visie op de *vorm* waarin wij als kerken moeten samenleven. De ene groep van kerken ziet een *verbond* van kerken als de enige weg. De ander kiest voor een *federatie* van kerken als de beste weg. Nu hoop ik dat de taalkundige fijnproevers mij niet in de rede gaan vallen om uit te gaan leggen dat de twee woorden beide oorspronkelijk hetzelfde betekenden, ik kies nu deze twee woorden in hun huidige gevoelswaarde, en kies deze beide woorden in de zin van de nu volgende omschrijving, waarvan ik hoop dat beide groepen zich hierin zullen terug herkennen.

Wie pleit voor een samenleven van

kerken in de vorm van een *verbond*, zoekt een veel intensievere band, dan wie pleit voor een *federatie*.

a. Bij een verbond denk ik aan een huwelijk waarin man en vrouw de grootste moeite doen om naar elkaar toe te groeien en een eenheid te vertonen. Hun gemeenschap is streng, biedt geen ruimte voor derden, is met sancties beladen en in een wetboek vastgelegd.

b. Bij een federatie denk ik meer aan een relatie zoals die bestaat tussen vrienden. Je hebt een gemeenschappelijke diepe verbondenheid en je maakt afspraken, maar de vorm van contactoefening is veel vrijer, sluit derden niet uit, is niet met sancties beladen en ook niet in een wetboek vastgelegd.

Overgebracht op groepen, landen, of ook kerken, is die beweging die streeft naar een verbond tussen verschillende groepen, uit op een bijzonder nauwe band, waarin de eigen zelfstandigheid van bijv. iedere provincie wel een beperkt recht heeft, zoals in Nederland, maar de gemeenschappelijkheid toch dwingt tot het inleveren van veel regionale vrijheden. Daarentegen zijn die landen die zich aan elkaar hebben verbonden in een federatie - zoals in Zwitserland - vrij in haar eigen domein en hebben zij slechts een enkele gemeenschap-

pelijke taak gezamenlijk aangevat. In ons eigen samenleven als Nederlands Gereformeerde kerken spelen op de achtergrond deze twee verschillende idealen een rol. Dat leidt tot spanningen. Voordat ik hier iets over ga zeggen zou ik vooraf twee opmerkingen willen maken:

I. Als wij voldoende in het oog houden dat deze spanningen zich niet richten op fundering en inhoud van de band die ons samenbindt, maar alleen op de *vorm*, dan moet en mag dat bewustzijn steeds weer een *ontspanning* teweeg brengen. Gelukkig geldt: ook al mislukt het pogen om tot een accord te komen, dan mogen wij met de praembule zeggen: wat dan nog? De inhoud en fundering van deze gemeenschap hangt er niet van af. Christus is meer dan welk accord

ook. Hém hebben wij samen. Wat kan ons deren?

II. Zouden wij niet in dit zoeken naar de goede vorm ook een stuk leiding van God mogen opmerken? Moeten wij niet ons eerst afvragen: wat wil de Heer ons *geven*, in plaats van wat kunnen wij elkaar opleggen of met elkaar organiseren. Als de Here ons in deze bovengenoemde door mij in punt I gerelativeerde verdeeldheid geen eenheid *geeft*, wat dan nog? Dan gaan wij even vrolijk verder zonder het op dit punt eens te zijn, omdat wij samen immers op dezelfde weg van het Koninkrijk staan.

In nog twee artikelen zal ik deze bespreking over de vorm van ons kerkverband voortzetten. Daarna zal ds G. Janssen op deze 3 artikelen reageren.

H. Langerak / Utrecht

In memoriam dr Jan Wit

God heeft het laatste woord

In de laatste week van augustus heeft het God behaagd de dichter Jan Wit tot Zich te nemen.

De meesten onder ons hebben, misschien zonder het te weten, weleens een gedicht van hem gezongen. Er staan er n.l. ruim vijftig van Jan Wit in het Liedboek.

Jan Wit is zes en zestig jaar geworden. Hij was van kindsbeen af volkomen blind, maar heeft desondanks ontzaggeijk veel van zijn leven gemaakt.

Aanvankelijk studeerde hij voor organist en heeft ook vele malen in de Hervormde kerk de Gemeentezang begeleid.

Tijdens de oorlog ging hij theologie studeren en was daarmee klaar in 1947. Daar hij echter Waals predikant wilde worden, studeerde hij nog een jaar in Parijs.

In 1948 werd hij beroepen als dominee door de Waalse kerk in Nijmegen, waar hij tot 1967 heeft gestaan. In 1971 werd hij aan de Rijksuniversiteit te Groningen benoemd tot hoofdmedewerker voor het vak Hymnologie, de wetenschap van de kerkzang en de kerkmuziek.

Jan Wit had een buitengewone intelligentie en was vooral vol van de liefde voor de woordkunst. Zijn eerste gedichtenbundel kwam uit in 1950, onder de titel „Rites de passage” (Voorbijgaand kerkgebruik) maar dit boekje heeft weinig bekendheid gekregen.

Zijn volgende bundel „In den metalen stier”, in 1954 verschenen, is bekender. Hij werd bekroond met de Karel de Grote-prijs.

Uit deze bundel wordt, in elke bloemlezing waarin iets van Jan Wit staat, dit gedicht overgenomen:

Dit is de tijd

Dit is de tijd. Je mag zeven keer raden.
Zeven maal zeventig keer heb je tijd
om gissend en missend, door schade en schande
wijs, te ontkomen aan de kwade
droom van de wenteltrap eeuwigheid.

Dit is de tijd, de tijd om te zorgen,
zorgende staan met je rug naar het vuur,
bloot aan de dood, in het leven geborgen,
lezen de schaduwen van morgen
spelender-, spellenderwijs op de muur.

Dit is de tijd. God zelf staat zonder
zich te verroeren andersom.
Dit is de tijd. Er gebeurt geen wonder,
maar Hij telt langzaam van één tot honderd,
tot honderdtien . . . en dan: „Ik kom”.

Meer bekendheid nog kreeg Jan Wit door zijn medewerking aan de bundel „Het landvolk”. Hij was, toen dat boekje uitkwam, al vijf jaar lid van de groep dichters die, in opdracht van de Synode van de Hervormde Kerk, werkte aan een nieuwe psalmberijming.

De leden kwamen elk jaar drie weken, of langer, bij elkaar voor dat werk. Zij raakten er geweldig geïnspireerd door en van vijf van hen is er een gezamenlijk geschreven gedichtenbundel uitgekomen, die, ik noemde de naam al, „Het landvolk” als titel meekreeg.

Van Jan Wit staat daar o.a. dit gedicht in:

Genesis "X"

Wanneer de wind de woorden blaast,
kan men nog wel gedachten vinden
en staat, al hoort men in den blinde,
over hun samenhang verbaasd.

Maar als de vloed stijgt van 't gevoel,
moeten wij onze woorden zoeken
om niet tot in de verste hoeken
stilaan te worden overspoeld.

Doe er het zwijgen toe. De Geest
zal over de oppervlakte zweven,
totdat het woord wordt aangeheven
dat in de aanvang is geweest.

Dit gedicht is wel heel typerend voor het werk waarmee de groep bezig was. Het zegt op een prachtige wijze dat niet de dichter bij de psalmberijming aan het woord moet komen, maar de Geest die in de psalm spreekt.

In die kring van psalmberijmers was Jan Wit wel een centrale figuur. Dat blijkt heel duidelijk uit het boekje „Witboek voor een vijftiger” dat is samengesteld door een groep vrienden als geschenk voor zijn vijftigste verjaardag en waarin buitengewoon waarderend over deze blinde „ziener” wordt geschreven.

Tenslotte nog iets over de bundel geestelijke liederen die Jan Wit publiceerde, met name „Ministeriale”.

Daar staat een voorwoord in van Tom Naastepad, de dichter van Lied 300, „Eens als de bazuinen klinken” uit het Liedboek.

Hij zegt in dat voorwoord over de titel: „Hier is dan eindelijk Jan Wit, en hij geeft aan zijn bundel een naam die doet denken aan een zwaar register in het orgel: „Ministeriale”, wel wetend dat hij, minstreel en minister beide, als dichter niet minder maar méér ambtsdrager is in de gemeente, en ook dat hij als ambtsdrager niet minder maar meer dichter is.”

Uit de bundel „Ministriele” wil ik nog graag doorgeven:

Nieuwjaarslied

God heeft het eerste woord.
Hij heeft in den beginne
het licht doen overwinnen,
Hij spreekt nog altijd voort.

God heeft het eerste woord.
Voor wij ter wereld kwamen,
riep Hij ons reeds bij name,
zijn roep wordt nog gehoord.

God heeft het laatste woord,
Wat Hij van oudsher zeide,
wordt aan het eind der tijden
in heel zijn rijk gehoord.

God staat aan het begin
en Hij komt aan het einde.
Zijn woord is van het zijnde
oorsprong en doel en zin.

Zo is het. God heeft het eerste en het laatste woord. Ook voor de dichter Jan Wit gold en geldt dit.

D. W. L. Milo / Dalmally

De verstandigen zullen stralen als sterren

Het moet in 1927 zijn geweest, dat mijn vader zijn zilveren ambtsjubileum mocht vieren. Het werd een ware kerkelijke feestavond, daar in Almelo: veel bezoek, veel bloemen, veel toespraken, veel geschenken. Met een heuse professor als conferencier en afvaardigingen van meelevende kerken. Onder die afvaardigingen was een jonge predikant, nauwelijks dertig, die een boodschap namens de kerk van Vianen kwam overbrengen.

Hoewel ik nog een knaap moet zijn geweest, herinner ik me die boodschap levendig. De predikant van Vianen zei dat mijn vader in zijn ambtsperiode aldaar zulk moeizaam en geduldig werk had verricht: gezaaid had onder tranen. En dat de spreker namens de kerkeraad als feestgeschenk mocht boodschappen: dat men in Vianen nu de vruchten van die moeizame arbeid met gejuich maaide!

Dat sloeg bij me in. Dat was nu eens geen toespraakje ter inleiding van een leeslamp, een luie stoel, een boek, een ditje of een datje. Dit was een geschenk van blijvende waarde, begreep ik. En die predikant bleef me bij, om zijn geestelijk geschenk.

Want vader had wel eens verteld, hoe het daar oudtijds toeling: dat de „gezelschappen” van bekeerde mensen hoger stonden aangeschreven dan de kerkgang en dat men krachtadiglijk bekeerd moest zijn geworden, wilde men hoop voor de eeuwigheid hebben. Vader was daar vanuit de Bijbel nog al tegen aan gegaan: had met name op Gods verbond met Abraham en zijn gelovig zaad gewezen; vooral gewezen op onze verantwoordelijkheid tegenover Gods beloften, welke verantwoordelijkheid geen ruimte voor lijdelijkheid open laat. Vader had ook verteld, dat sommige ouders hun kinderen de boodschap gaven: wél naar catechisatie gaan, want al is de dominé zelf geen bekeerd mens — wat hij zegt is goed.

En nu kwam deze jonge predikant een oogstbericht brengen. Het roerde mijn vader ongetwijfeld. Het ontroerde mij. Ik zag als jongen mogelijkheden voor onze levensarbeid. En die jonge predikant was ds B. Telder.

—o—

Jaren later kwam ds Telder in Nunspeet preken, logeerde onder ons dak. Kwam op de fiets uit zijn vakantieverblijf, was de eerste, die in grijs pak op de kansel stond. Ik herinnerde hem aan zijn boodschap uit 1927 of daaromtrent en wist die nog nauwkeurig weer te geven.

Dat vond hij fijn, want zo was er een band, nog voor wij elkaar nader leerden kennen. En spontaan vertelde hij, dat hij daar in Vianen eigenlijk door mijn vader gekomen was. Na zijn eerste beroep in 1925 had vader krachtige aandrang uitgeoefend, om hem te bewegen Vianen aan te nemen. De motivering had daarbij de doorslag gegeven en hij had er nooit spijt van gehad.

Hij vertelde me, dat hij de brief van mijn vader als een kostbaar stuk bewaarde, omdat deze mede zijn ambtelijk leven had bepaald. Bij een later bezoek bood hij zelfs aan, mij de brief te schenken. Ik antwoordde: ik zou die brief erg graag bewaren — maar voor u is die ook kostbaar. Bewaart u hem dus goed en misschien wilt u op de omslag mijn naam schrijven, voor later? Dat werd afgesproken. Nog maar weinige jaren geleden herinnerde ik hem aan die afspraak en zijn lachend antwoord luidde: de brief ligt klaar, voor later!

—o—

In 1956 woonden we met enkele vrienden de begrafenis van broeder A. Janse bij, te Breda. Nooit ben ik op een begrafenis meer bewogen geweest dan onder de toespraak van ds Telder. De ernst van de dood, de blijdschap van het „met de Heer te zijn”, de zekerheid van onze zalige opstanding op de jongste dag — het waren geen theologische begrippen, maar het was realiteit. Zo volgden we de baar „op de weg der vernedering” en zaaiden in tranen — wetende dat er straks in gejuich zal worden gemaaid.

Ds Telder had br Janse zeer hoog: als iemand die ons de Bijbel heeft le-

ren lezen, zonder de gebruikelijke of ongebruikelijke vooroordelen; en die daardoor het denkend christendom tot een Schriftuurlijke wijsbegeerte heeft mogen brengen. Ds Telder citeerde uit Daniël: „en de verstandigen zullen stralen als de glans van het uitspannel, en die velen tot gerechtigheid hebben gebracht als de sterren, voor eeuwig en altoos”.

Zulk een woord kwam op zijn eigen hoofd terug.

—o—

Later kwam hij vaker in Nunspeet preken, logeerde altijd onder ons dak. Hij was een van de weinige predikanten, die steeds een kleine attentie voor zijn gastvrouw meebracht. Zulk een detail tekent het leven van een attente, vriendelijke, dankbare man. Zijn preken waren altijd ernstig — maar eenvoudig en blijmoedig, vol van Gods goede boodschap voor mensen, die deze boodschap in geloof aannemen. En ten aanzien van „buitenstaanders” en „andersdenkenden” was hij altijd voorzichtig: sprak liever van een heden der genade dan van eeuwige ondergang.

Eenmaal gingen we samen naar de middagdienst in Nunspeet. Vlak voor het Dorpshuis hield hij me staande: u gaf me zondag 22 op om over te preken; was die inderdaad aan de beurt? — Ik keek geschrokken mijn aantekeningen na en antwoordde: ja, inderdaad, die is vandaag aan de beurt. Schikt het u niet? — Jawel, zei hij, maar „toevallig” moest ik vorige zondag ook al ergens over zondag 22 preken — en ook daar was het naar mijn overtuiging zuivere koffie. — En waarom zou het geen zuivere koffie zijn? vroeg ik onnozel. — Hij keek me vrolijk lachend aan, lang en diep. „Omdat deze zondag mijn testcase is”, lichtte hij toe; „de zondag, waarop ik uitgeden heet te zijn!”

Dat ik daar niet aan gedacht had. Een mens is vaak nog dommer dan hij zelf weet. Ik moest dat zien goed te maken. En na afloop, in de kerkeraadskamer, keek ik de broeders stuk voor stuk aan. In de komende stilte vroeg ik duidelijk: heeft een van u in de juist gehoorde preek iets van een ketterij opgemerkt? — Verbazing: móet dat dan? — Ik herhaalde: heeft niemand van u enig bezwaar op het geheel of een onderdeel van deze preek gevoeld? — Opnieuw ontkennende antwoorden, zelfs woorden van lof. — „Dan constateer ik”, vervolgde ik tegen ds Telder, „dat de kerkeraad hier geen schriftuurlijke bezwaren tegen uw verklaring van onze dood en opstanding heeft in te brengen”.

J. M. Smelik / Eindhoven

De militair en de kerk (2 - slot)

III. De geestelijke verzorging van militairen en de kerk

— naar aanleiding van vraag 4:

„De zorg over en het werk onder de genoemde groepen mensen wordt verricht door instanties van geestelijke verzorging, jeugdwerk en maatschappelijk werk, die deels geheel los staan van de kerk en deels daarmee slechts een indirecte band hebben. Hoe komt dat? Is dat een goede ontwikkeling? Wat zijn de negatieve kanten?”

Tussen de Geestelijke Verzorging van militairen (verder aangeduid met 'GV') en de kerk bestaat inderdaad slechts een indirecte en losse band.

Hoe komt dat?

Enerzijds: doordat de GV zozeer een zaak is, die zich binnen het krijgsmachtbedrijf afspeelt.

Organisatorisch is de GV een zaak van het Ministerie van Defensie. Geestelijke verzorgers zijn door de Koning(in) benoemde en door het Rijk betaalde ambtenaren.

Zij doen hun werk binnen de 'subcultuur' van het leger.

Het is heel sterk 'categoriale zielszorg’.

Dat maakt dat het grote verschillen vertoont met het 'normale' gemeente-pastoraat en dientengevolge vrij ver van de kerkmensen af staat.

Dat was bepaald geen pak van zijn hart — maar zo was het ook niet bedoeld. Het betekende wel dat een kerkeraad, die gewend was met de Bijbel in de hand te luisteren, zonder vooroordeel in staat was de stem van de Heer te herkennen in zijn preek.

—o—

Eens bediende hij te Nunspeet het avondmaal. Een feest, zoals hij dat deed. Sommige mensen hebben die speciale gave van vriendelijkheid, die naar Paulus' woord onder ons algemeen moest zijn. Hij liet ons weten en geloven: de eenheid van Christus' leden, de verbondenheid met onze Heiland. Dankbaar gingen we uiteen.

Maar in de kerkeraadskamer was geen vrede. Daar was een jonge militair binnengekomen, die zonder aanzien van enige persoon onze gastpredikant met geladen woorden te lijf ging. Met groeiende ontsteltenis hoorden we aan, hoe deze de reeds bejaarde predikant verweet: dat deze „avondmaal durfde vieren, terwijl hij met bijna alle kerken in het land overhoop lag”.

De kerkeraad heeft dat eenzijdige gesprek gekapt. Die maakte duidelijk dat de jonge militair zelf gast was en dat ds Telder door de kerkeraad was uitgenodigd om Woord en sacrament te bedienen.

Dat hielp. Maar ds Telder maakte zich er hiermee niet van af. Die vroeg op innemende wijze: „vertel me eens, broeder, heb ik een fout gemaakt bij de preek of het sacrament?” De jongeman antwoordde dat dit niet het geval was, maar dat ds Telder in ernstige broederstrijd was gewikkeld en beter het avondmaal kon overslaan.

De vriendelijkheid, waarmee ds Telder toen uiteen zette: dat niet hij aan een broederstrijd deelnam, maar dat hij zijn ambt probeerde waardig te vervullen en bereid was ieder te woord te staan, die met hem Gods Woord wilde verstaan... Ik denk dat onze militaire gast de les van zijn leven heeft gekregen: begrepen heeft dat het koninkrijk Gods niet bestaat in gelijk hebben, maar in vriendelijkheid, zachtmoedigheid, liefde.

—o—

Ds Telder's opvolger in Breda vertelde me eens over een kerkelijke vergadering, waarin drie „galgen” voor ds Telder waren opgericht. Een

breed rapport diende als grondslag voor de terechtstelling. Vergeefs werd verzocht, ds Telder zelf te mogen horen — daar was geen tijd, geen mogelijkheid en geen aanleiding meer toe. Totdat er een punt van het agenda afviel en een vrije middag ontstond.

Ds Telder werd gevraagd zonder uitstel te komen en aan een niet officiële samenkomst deel te nemen. Hij kwam wel en meteen. Toen moet ds Telder uit het knappe rapport hebben voorgelezen en naast elk detail Gods Woord laten spreken. Hij verdedigde zich niet tegen aanklachten — schonk de vergadering alleen licht uit de Schrift. En het eind was, dat de vergadering geen keus uit de drie galgen heeft kunnen doen. „Dit werk is door Gods alvermogen, door 's Heren hand alleen geschied”, zei zijn opvolger.

—o—

Bij een van onze vele gesprekken vroeg ik hem, of hij nog aan een boek bezig was. Hij had zijn tijd gehad, vond hij, de jongeren waren nu aan het woord. Dat was ik volstrekt niet met hem eens. Ik vroeg hem, regelmatig iets uit zijn pastorale praktijk te vertellen in ons goede blad; een wekelijks praatje, waar wij jongeren ons voordeel mee konden doen.

Het werd een vast cursief rubriekje, dat gelezen werd en voortgezet. Van tijd tot tijd polste ds Telder me of het nog de moeite waard was door te gaan. Uit de inkomende reacties kon ik hem blijven bemoedigen. En eindelijk zijn deze pastorale notities herdrukt in zijn „Als tot verstandigen gesproken”. Hij stuurde me een exemplaar toe en schreef voorin: „Uit dank voor je zeer gewaardeerde brief van 14-1-78”.

Laat me iets uit die brief mogen citeren — en daarmee besluit ik mijn mémoires over deze rechtvaardige.

„Je bent de man, die onder ons Christenvolk de gedachten aan een hiernamaals in Bijbelse zin gekuist hebt. Je hebt een „heilig” taboe doorbroken en hebt er voor geleden. Je hebt je werk in alle „eenvoudigheid” zo getrouw gedaan als de engelen in de hemel (naar mijn mening) en in je grijze ouderdom draag je nog wekelijks vruchten, die graag geplukt en genuttigd worden. In al deze dingen, en nog meer in je bescheidenheid, ben je het type van de Christgelovige, voorbeeld voor ons jongeren. Laat dat eens geschreven worden als niemand het durft te zeggen”.

Anderzijds: doordat de kerk over het algemeen gesproken te *introvert* is om zich intensief met het krijgsmachtpastoraat te bemoeien.

In de kerken houdt men zich overwegend met binnen-kerkelijke zaken bezig, terwijl wat in de niet-kerkelijke wereld gebeurt vaak buiten het gezichtsveld en de belangstellingssfeer blijft liggen.

Ik denk, dat ik de gevoelens van veel krijgsmachtpredikanten weergeef, als ik zeg: wij hebben de idee, dat het merendeel van ons kerkvolk geen flauw benul heeft van wat ons werk inhoudt. Dat vinden we enerzijds heel begrijpelijk, omdat de militaire samenleving zó'n apart wereldje is, dat je die uit ervaring moet kennen om ons werk een beetje te kunnen begrijpen.

Anderzijds vinden we het echter wel kwálíjk, wanneer men nauwelijks belangstelling toont of een poging doet om het te begrijpen, al was het alleen maar door ons eens te vragen over ons werk te vertellen.

Is het een *goede* ontwikkeling, dat we nogal los van de kerk opereren?

Er zijn zeker wel *positieve* kanten aan te ontdekken.

Om wat te noemen:

1e. Krijgsmachtpredikanten dienen de handen — en méér dan alleen de handen! — zoveel mogelijk vrij te hebben om zich aan deze heel speciale en moeilijke taak te wijden.

Je kunt daarbij niet ook nog eens worden belast met of lastiggevallen door allerlei binnenkerkelijke zaken. Niet wanneer ze op zichzelf legitiem en van importantie zijn. En helemaal niet wanneer ze slechts de periferie raken of adiofora betreffen...

2e. Het is aan ons werk inhaerent om samen te werken met collega's uit de andere kerken.

Je bent wel door één bepaalde kerk voor dit werk afgestaan, maar tegelijk oefen je dit pastoraat uit namens de Protestantse Christelijke kerken in het algemeen. Soms zelfs moe je, wanneer er geen aalmoezenier (de priester in het leger) is, voorzover mogelijk ook voor Rooms-Katholieken de geestelijke, de pastor zijn.

Hoezeer iemand zich ambtsdrager van 'zijn' kerk weet — voor mij is dat althans bepaald geen formaliteit! —, het speelt naar de mensen, die aan zijn zorgen zijn toevertrouwd, toe nauwelijks enige rol.

Ze vragen je bijna nooit van welke kerk je dominee bent, ze vragen — of beter gezegd: kijken — wát voor dominee je bent!

In zoverre kan ik er vrede mee hebben, dat de band met de kerk nogal indirect is.

Er zitten echter bepaald ook *negatieve* kanten aan.

1e. Ten eerste naar de kant van het *werk toe*: wanneer het te weinig door de kerk gedragen wordt, loopt de geestelijke verzorger gevaar de nodige voedingsbodem kwijt te raken.

Zonder het meedenken en meeleven van je geloofsgenoten dreig je te vereenzamen, te verarmen, te verkommen, te ontwortelen zelfs.

Juist omdat je je als krijgsmachtpredikant in een frontsituatie bevindt, is de 'logistieke lijn' naar 'achteren', naar het thuisfront van levensbelang. Frontwerkers hebben het contact met de achterban nodig, niet om door die laatste teruggefloten en teruggetrokken te worden, maar juist om de nodige rugdekking, voeding en bemoediging te ontvangen.

2e. Ook naar de kant van de kerk toe kan een te losse band negatief werken: wanneer de kerk haar 'hartebloed' niet laat dóórstromen naar haar 'handen en voeten' — wij zijn in zekere zin inderdaad wel 'extremiteiten' (zie 1 Korinthe 14)! —, zal zij steeds meer 'binnenvetter' worden en daardoor verzieken, verkalken en verstarren. Onze kerken zouden zeker winnen aan mobiliteit en levenskracht, wanneer zij zich veel meer dan tot nu toe gebeurt zouden bezighouden met de levensgrote problemen, waarvoor in onze tijd juist militairen — en wij als geestelijke verzorgers met hen — zich gesteld zien.

In dit verband wil ik wel zeggen, dat ik erg dankbaar ben voor de belangrijke en waardevolle gedachtenwisseling over het vraagstuk van de kernbewapening, die onlangs in Opbouw gepubliceerd werd. Die kant moet het m.i. op, wil ons blad functioneren als een handreiking en steunverlening bij het Christen-zijn in de praktijk van alledag.

Mocht iemand zich afvragen, waarom deze problematiek niet door een van de krijgsmachtpastores uit onze kring aan de orde gesteld werd, dan moge in dit verband het volgende opgemerkt worden:

1. het vraagstuk van de (kern)bewapening is niet alles en niet zozeer een zaak van militairen of hun geestelijke verzorgers, maar van ons állen; zogezien is het een goede zaak wanneer pastor en

politicus, filosoof en technicus samen, elk vanuit eigen gezichtshoek, hun visie erop geven;

2. voor ons als krijgsmachtpredikanten is het m.i. een kwestie van zorgvuldig pastoraat om terughoudend te zijn met het uitspreken van meningen en het innemen van standpunten; het moet ons erom gaan de contacten met de mensen, onder wie wij werken, niet door polarisatie te blokkeren; ;

3. juist doordat wij ons intensief met de problematiek van de kernbewapening bezighouden groeit het besef, dat we met een uiterst gecompliceerde materie te maken hebben die nauwelijks meer is te overzien; wellicht is de spanning tussen ethische norm en het realiseerbare, tussen ideaal en feitelijkheid nergens zó hoog opgelopen als wanneer het gaat om ons huidige defensiesysteem: wie is dan in staat om vanuit een veilig theoretiseren even de oplossing te komen aandragen? het wordt zo gauw een goedkope kretenslakerij...

Daarom is het een geweldige zaak wanneer we samen tot een fundamentele bezinning kunnen komen, waarbij de vele aspecten tot hun recht komen en er iets zeer wezenlijks kan groeien.

De discussie tussen Goudzwaard, De Jong en Schuurman was daar n.m.m. een goede aanzet toe.

IV. Wat kan de kerk voor de militairen doen?

— naar aanleiding van vraag 5:

„Wat moet volgens u, werker in het veld, de kerk — of beter: onze Nederlandse Gereformeerde Kerken — in deze doen op het gebied van de verkondiging, het gebed, de gemeenschapsoefening en het dienstbetoon?”

Ik wil tenslotte trachten enkele suggesties met betrekking tot de aak van de kerk t.o. de militairen te doen.

1e Verkondiging

Laten allen, die met prediking en onderricht belast zijn, zich realiseren, dat er in de Schriften heel veel gegevens liggen die nog onvoldoende verwerkt zijn.

Geén rechtstreeks af te leiden antwoorden op de concrete en gecompliceerde vraagstukken van nu, bijvoorbeeld over nucleaire bewapening, maar wel woorden, die de richting aanwijzen waarin we als Christenen van onze tijd een antwoord op de vragen naar verantwoord handelen kunnen zoeken.

Een goed voorbeeld hiervan vind ik het onlangs verschenen boek van Prof. Dr J. N. Sevenster: Bijbel en bewapening.

Hij toont aan, dat het bij het bijbellezen gaat om het vinden en hanteren van grondnoties als gerechtigheid en liefde, en tracht daaruit dan conclusies te trekken voor de vragen van het heden.

Het dient in de kerk en zeker in de verkondiging primair om grondvragen te gaan als:

- Wat is het gezag van de overheid en hoever strekt het?
- kan geweldsuitoefening naar Goddelijke norm gerechtvaardigd zijn, en zo ja, wat zijn de grenzen van het legitiem geweld?
- moeten we als Christenen ten allen tijde en in alle situaties de ons gegeven ethische normen absoluut stellen of mogen en moeten we rekening houden met de gebrokenheid van dit bestaan — bijvoorbeeld door uit twee kwaden het minst kwade te kiezen —?

Waarschijnlijk zijn al deze en dergelijke vragen niet nieuw. Er zijn in het verleden heus wel pogingen gedaan hierop antwoorden te geven.

Maar komen we daarmee ook voor onze tijd uit? Komen we niet verder? Leert heel de geschiedenis — en vooral de contemporaine — ons niet, dat de gegeven antwoorden te gemakkelijk, te eenzijdig, te naïef waren en veelvuldig misbruikt werden?

Kunnen we, om iets te noemen, de leer van de gerechtvaardigde oorlog in de huidige situatie van huiveringwekkende bewapeningswedloop en overkill-capaciteit nog net zo 'rustig' hanteren als in vroeger eeuwen is gedaan?

Wat kunnen zij, die ernstig met de Here God rekening houden, in een tijd waarin de grondslagen der samenleving in puin liggen, anders doen dan juist opnieuw aan dat fundament gaan bouwen, ook al lijkt het vaak onbegonnen werk?

Daarom kan de kerk de militairen niet beter helpen dan door die grondnoties van het Christelijke denken en leven in de verkondiging aan de orde te stellen en zó door te geven dat de relevantie daarvan voor de situatie van nu openbaar wordt.

2e Gebed

Wanneer we er oog voor krijgen, hoezeer de problematiek van bewa-

ning en oorlogvoering in onze wereld tot een van de belangrijkste en ingrijpendste is geworden en hoe dit met name de militairen in een crisis brengt, zullen we ook gaan beseffen dat deze mensen onze voorbede bijzonder behoeven.

We zijn dacht ik wel gewend te bidden voor zendelingen en evangelisten, voor dokters en verpleegkundigen, voor overheidspersonen en onderwijskrachten. Maar er wordt, ook in onze kerken, opvallend weinig gebeden voor hen, die dat moeilijke, verdachte en 'vuile' karwei van de uitoefening van verdedigend en beschermend geweld moeten uitvoeren: militairen en — niet te vergeten! — politiemensen.

3e Gemeenschapsoefening

In het gemeentelijk leven binnen onze kerkelijke kring krijgt het binnenkerkelijke enorm veel aandacht. Let maar eens op de onderwerpen, die doorgaans op gemeentevergaderingen en verenigingsavonden behandeld worden!

Wat zou het een verruiming en verrijking zijn wanneer we elkaar meer aandacht en steun zouden gaan geven juist ten aanzien van die taken, die ieder dagelijks te verrichten heeft en die menigeen voor zulke ingewikkelde en onoplosbare problemen stelt.

Laten we — om maar bij 'mijn doelgroep' te blijven — wanneer er een militair in ons midden is, hetzij als dienstplichtige hetzij als vrijwilligdienende, als medegelovigen om zo iemand heen staan, hem bevragend, met hem doorpratend, met hem meedenkend en meelevend, onderwijzend, stimulerend, bemoedigend, corrigerend... 'Opbouw' neme hierin het voortouw!

4e Dienstbetoon

Ik denk dat bovenstaande tegelijk ook het beste en belangrijkste hulpbetoon is dat de kerk de militairen te bieden heeft.

Daarnaast zou ik nog concreet willen noemen:

- het steunen van hulporganisaties t.b.v. militairen, zoals PRO REGE (de Bonds die de Protestantse Militaire Tehuizen verzorgt), het PIT (Protestants Interkerkelijk Thuisfront), het COGMA (Contactorgaan voor militairen en alleenstaanden).

En dan het liefste méér dan financieel, want dat is vaak nog zo 'goedkoop'.

- De bereidheid om predikanten voor het pastoraat onder militairen af te staan.

De geestelijke verzorging zou niet langer zo'n marginale zaak voor de kerk moeten zijn, zo in de geest van uitlatingen als: „Och ja, toch wel goed dat er in het leger ook dominees zijn”, of zelfs (wat ik indertijd wel gehoord heb toen ik de dienst in ging): „Jammer dat hij nu voor de kerk verloren is”...!

Het gaat erom dat de kerk — ook 'onze' kerk — het als haar taak en roeping beschouwt om óók, ja juist dáár, onder de militairen te zijn: pastoraal, diakonaal, apostolair.

Ideel gezien zouden geestelijke verzorgers wellicht zelfs door de kerk betaald moeten worden in plaats van door de overheid. Er zou al heel wat gewonnen zijn, wanneer men in de kerk ons, krijgsmachtspersoneel, niet als 'tweederangs-predikanten' of zelfs als 'kerkelijk-geflipten' bekeek, maar als door de kerk uitgezonden dienaars van de Heer Jezus, in en door wie ú, de gelovigen, Christelijke diakonia (dienstbetoon) kunt uitoefenen onder mensen, die zulk moeilijk en ondankbaar werk verrichten om u te dienen!

Waarom zo geheimzinnig?

Reactie op een boekbespreking

De boekbespreking van de hand van broeder Van der Galiën over het boek getiteld 'Het geheime boek der Openbaring', heeft mij nogal verbaasd. Twee hele pagina's is niet

niks. En in een zo lange boekbespreking in het blad 'Opbouw voor het gereformeerde leven' mag men toch wel iets opbouwends verwachten. Maar helaas. Zo verbaasde het mij dat er nergens gesproken werd over de Openbaring van Jezus Christus aan zijn dienstknecht Johannes. Een openbaring via Johannes gegeven aan de gemeenten, en dus voor u en mij.

Ik geloof daarom niet dat dit bijbelboek met zoveel geheimzinnigheden omkleed moet worden. De Here is immers duidelijk. Hij spreekt als gezaghebbende woorden van leven. De opstanding uit de doden is dan ook een belangrijk onderwerp in dit bijbelboek. Als de Here iets openbaart blijft het geen geheim. Dat zou immers strijden met het begrip openbaren, openleggen, aan het licht brengen.

„Openbaring van Jezus Christus, welke God Hem gegeven heeft om zijn dienstknechten te tonen hetgeen weldra moet geschieden, en welke Hij door de zending van zijn engel aan zijn dienstknecht Johannes heeft te kennen gegeven”.

Enkele opmerkingen

Van der Galiën schrijft: „Waarom zouden wij ons niet eens aan de bron laven, aan het werk van mensen, die door hun artistieke mogelijkheden een fijner afgestelde antenne voor het beeldend spreken van de Apocalypse hadden dan wij?”

Ja, waarom zij wel en wij als leden van het lichaam van Christus niet, of niet meer? Is het misschien omdat wij geleerd hebben dit boek te vergeestelijken? Maar als wij nuchter om ons heen kijken en de krant lezen in het licht van Gods Woord, wordt naar mijn idee het boek Openbaring steeds duidelijker, omdat er zaken in beschreven worden die in onze tijd wel eens zouden kunnen gebeuren en ook reeds gebeuren. En dan denk ik aan de veelzeggende opmerking in Openbaring 19 vers 10: „Want het getuigenis van Jezus is de geest der profetie”. We moeten naast het laatste bijbelboek de profetieën van bijvoorbeeld Daniël en Ezechiël leggen. En geeft de Here Jezus niet zelf aanwijzingen in die richting als Hij in zijn rede over de laatste dingen de profeet Daniël aanhaalt?

In de boekbespreking werd ook gesproken over de sleutels voor het begrijpen van de Apocalypse. De eerste zou liggen in het joodse christendom. Nou daar kan ik mij wel in vinden. Ik denk dan aan de zeventig (jaar)weken uit het boek Daniël en aan de verzegeling van de honderdvierenveertigduizend uit Israël. Maar de tweede sleutel gaat mij wel wat te ver, namelijk dat er een bron is in een van oorsprong heidens volksverhaal. Nee, ik kan niet geloven dat de openbaring van Jezus Christus, welke God Hem gegeven heeft, maar iets te maken kan hebben met een heidens volksverhaal. Dat gaat er bij mij niet in. Het boek Openbaring geeft zelf de sleutel. Johannes kwam in vervolg van des geestes op de dag des Heren. Dát is de sleutel, 'de dag des Heren'. En dat is niet zoals we vaak gemakshalve aannemen de zondag. Het is de dag des Heren waar ook de profeten in het O.T. over schrijven. De dag, de tijd, waarop God gericht gaat oefenen. We zouden ook kunnen zeggen, de dag van de oogst. Het moment waarop alles volgroeid is, voldragen is. Het koren, maar ook het onkruid. De dag waarop de gemeente, Israël en de volken tot openbaring zullen komen.

Het zou dan ook voor de gemeente, die toch verlangend uitziend naar die dag waarop haar Heer terugkomt, beter zijn boeken aan te spreken te krijgen die onderstrepen wat het laatste bijbelboek zegt in plaats van boeken die doorstrepen.

Doorstrepen is bijvoorbeeld de aan-

haling uit het hoofdstuk 'De man en zijn tijd', waarin we volgens Van der Galiën kunnen lezen dat de auteur van de Apocalypse niet de apostel Johannes was, maar... Weer verwijs ik naar het eerste vers van het boek Openbaring: „...aan zijn dienstknecht Johannes...”. En vervolgens in het tweede vers: „Deze (Johannes) heeft van het woord Gods getuigd en van het getuigenis van Jezus Christus, alles wat hij gezien heeft”.

Vergelijk dat maar eens met het begin van het Johannes-evangelie: „In den beginne was het Woord...”. Nog een opmerking. Van der Galiën citeert uit het door hem besproken boek de volgende passage: „Johannes' visioenen zijn opgeweld uit de onpeilbare diepten waar de oerbeelden leven als waren zij diepzeevissen”. Nou als we zoiets als verklaring voorgeschoteld krijgen, dan ben ik bang dat het boek Openbaring nog lang dicht zal blijven. Zo schrijven over een boek dat als ondertitel heeft: „Openbaring van Jezus Christus, welke God Hem gegeven heeft...”, gaat te ver. God geeft geen visioenen die uit onpeilbare diepten waar oerbeelden als diepzeevissen zijn opgeweld.

Als slot van zijn bespreking merkt broeder Van der Galiën op dat de reformatoren van de 16e eeuw niet goed raad wisten met het laatste bijbelboek. En hij vervolgt: „We zullen toch heel nuchter onder ogen moeten zien, dat er niet veel keuzemogelijkheden zijn. We kunnen aannemen, dat het duizendjarige rijk nog moet komen en dus chiliast worden. Als we dat niet willen, maar anderzijds de bewering, dat het duizendjarige rijk er al sinds Christus is, voor een verzinsel houden, een verlegenheidsoplossing die als zodanig nu juist geen oplossing is, blijft er niet veel anders over dan te erkennen dat Johannes' verwachtingen niet zijn uitgekomen. Deze problematiek zullen we heel nuchter onder ogen moeten zien”. En dan stelt broeder Van der Galiën: „Quispels boek vormt een uitstekend hulpmiddel om over deze problematiek na te denken”.

Deze problematiek nuchter onder ogen zien is letten op wat Petrus aan het slot van zijn eerste brief

schrijft: „Wordt nuchter en waakzaam. Uw tegenpartij, de duivel, gaat rond als een brullende leeuw, zoekende wie hij zal verslinden”. We zouden het de gemeenten in China eens moeten vragen. De duivel is nog niet gebonden. Zestig procent van de christenen leeft in de verdrukking. En het gebonden zijn van de satan is nu juist één van de kenmerken van het duizendjarige rijk.

Nee het boek dat de titel draagt 'Het geheime boek der Openbaring' zal ik niet gauw voor bijbelstudie aanschaffen.

Bert Koning,
Clarenburg 6, Breukelen

kerknieuws

Langerak — Zondag a.s. - 14 september - hoopt ds W. H. Louwerse zijn intrede in Langerak te doen. Dat gebeurt in een dienst in de Bethelkerk (Lekdijk 82a), die om 14.00 uur begint.

Alkmaar — Scriba is thans P. Staal, Heilooërdijk 84, 1814 LR Alkmaar, tel. 072-119152.

de esdoorn

Stichting Gereformeerd Bejaardencentrum „Zwolle”

Voor ons bejaardencentrum „De Esdoorn”
Esdoornstraat 5, Zwolle

zoeken wij

een bezigheids-therapeut(e)

voor ca. 20 uur per week.

„De Esdoorn” is een modern bejaardencentrum voor 150 bewoners. De taak van de bezigheids-therapeut(e) zal zijn het stimuleren en begeleiden van de handenarbeid van de bewoners. Ervaring met oudere bewoners is gewenst.

Salariëring geschiedt volgens de C.A.O. voor bejaardentehuizen.

Sollicitaties dienen binnen 10 dagen te worden gericht aan de directie van „De Esdoorn”, Postbus 10070, 8000 GB Zwolle.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Opbouw-uitgaven

Doór het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven en binnenkort uit te geven brochures bestellen.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten!

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

Administratie Opbouw,

Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
- ex. Dr. D. Holwerda, Ds. G. Janssen, Rev. Don. A. Codling en Drs. H. de Jong, De plaats van de vrouw in de gemeente à f 2,50
- ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60
- ex. Prof. Dr. B. Goudzwaard, Drs. H. de Jong en Prof. Dr. Ir. E. Schuurman, Het kernwapenvraagstuk (48 pag.) à f 2,50
- ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—
(De beide laatste uitgaven verschijnen binnenkort.)

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening:

P.S. Van de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente” is nog slechts een beperkt aantal exemplaren aanwezig.

Barendrecht — Scriba: A. Z. van Helden, 3e Barendrechteweg 471, 2991 SH Barendrecht, tel. 01806-4232. Dit geldt ook voor preekvoorziening, kerkelijk bureau, contactadres militairen en zeevarenden.

Diaconie: A. van Pelt, Donge 1, 2991 RE Barendrecht, tel. 01806-4100; postrek. t.n.v. diaconie Ned. Geref. Kerk te Barendrecht: 2078763.

IJsselmuiden-Grafhorst — M. i.v. 1 juli jl. predikant: Ds A. Beeftink, Burg. van Engelenweg 128, 8271 AW IJsselmuiden.

Stichting Evangelische Huisvesting Utrecht — Er wordt hard gewerkt in het huis: het is bijna bewoonbaar. Voor de kamers, waar we jongeren die naar Utrecht komen om te werken of te studeren, tijdelijk woonruimte willen bieden, is veel belangstelling. Omdat we ons richten op urgentiegevallen, willen we de inschrijving nog een paar dagen open stellen.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan, 71,
2104 VC Heemstede, tel.
023-285825.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

Reis je meer dan 1 uur (enkele reis) en meen je dringend in aanmerking te komen voor een kamer in ons huis schrijf dan snel naar: J. F. van der Leun-Goedhart, Rhijnauwenselaan 6, 3981 HH Bunnik.

Utrecht— In het Utrechtse kerkblad lezen we een stukje van ds Rietkerk: Gespreksgroep Rooms-Katholieken.

Toen ik vorig jaar de gemeente leerde kennen, bleek mij dat er verschillende leden waren die lid van de R.K. kerk geweest waren — of uit een Rooms-Katholiek gezin afkomstig. Anderen waren getrouwd (verloofd of verliefd) op iemand met een Rooms-Katholieke achtergrond.

Bij sommigen leefde het verlangen om samen met hun man/vrouw of partner met diegenen uit de gemeente, die dezelfde of soortgelijke ervaringen hadden in hun contact met deze Gereformeerde kerk als zij, samen te komen. Daarom wil ik mij graag opwerpen als gespreksleider van een groep, die de vragen rond 't Rooms-Katholiek zijn — de Rooms-Katholieke geloofswijze en beleving bespreekt.

Deze brief is bedoeld als een uitnodiging en als een verzoek. Wilt u mij opbellen of aanspreken als u mee wilt doen? Tel. 718327.

Iedereen is welkom, lid of geen lid! Als ik voldoende positieve reacties ontvang, wilde ik de eerste gespreksavond houden op donderdag 18 sept. a.s. om 20.00 uur, óf in de kerk, óf bij mij thuis, afhankelijk van hoeveel er meedoen.

Wat wij bespreken, hoe vaak, of op wat voor wijze, dat wordt alles op die eerste avond in onderling overleg besproken.

Doe mee! Terwille van de groei van uw eigen geloof en ook om zo mogelijk nog beter uw plaats te vinden in de gemeente.

Op Zijn tijd heeft God onze lieve kleinzoon Hans, na een ziekte van 8 weken, bij Zich geroepen. Op de leeftijd van 16 maanden.

Johannes Drop

Fam. J. Drop te Vlaardingen
Fam. H. Verkade te Ermelo

2 september 1980

De begrafenis heeft plaats gevonden op zaterdag 6 september 1980.

De Here heeft op 27 augustus tot Zich genomen ons trouw lid

Henny v. d. Brink

op de leeftijd van 59 jaar.

„Maar de goedertierenheid des Heren is van eeuwigheid over wie Hem vrezen.”

Vrouwenvereniging
„Nabij U is het Woord”,
Deventer

Wij weten nu, dat God alle dingen doet medewerken ten goede voor hen, die God liefhebben, die volgens zijn voornemen geroepen zijn.

Romeinen 8 : 28

Op de dag des Heren heeft God tot Zich genomen Zijn kind, onze lieve moeder, grootmoeder en overgrootmoeder

Adriana Gesina Lootens-van Veen

(wduwe van Jannis Lootens)

op de leeftijd van 82 jaar.

Zeist:	J. K. Lootens
	M. Lootens-van Dongen
Den Haag:	K. Lootens
	J. M. Lootens-de Gelder
Zaltbommel:	C. W. Lootens
	C. Lootens-van Dongen
Gouda:	W. A. Lootens
	J. Lootens-van Dongen
Waalre:	A. G. Janssens-Lootens
	H. J. Janssens
Den Haag:	E. W. C. de Koning-Lootens
	J. de Koning
Assen:	H. A. Lootens
	E. G. Lootens-van den Bos
Den Haag:	G. A. de Gelder-Lootens
	H. de Gelder
	Klein- en achterkleinkinderen

Bosch en Duin, 7 september 1980

Dennenweg 2

Correspondentie-adres: Brugakker 65-28, 3704 RL Zeist.

De begrafenis heeft plaats gehad op 11 september j.l. op de Algemene Begraafplaats aan de Woudenbergseweg te Zeist.

**GEEFT UW ADVERTENTIES
SCHRIFTELIJK OP**

Uiterlijk tot dinsdagmorgen, 10 uur, dient het materiaal in ons bezit te zijn.

Het augustusnummer van

BEWEGING **reformatorisch
wijsgerig
informatief**

is opnieuw een **thema-nummer:**

De VU in 't honderd (VU 100 jaar)

Inhoud:

- * Prof. dr. ir. E. Schuurman — De Vrije Universiteit 100 jaar
- * Prof. dr. ir. E. Schuurman — Wetenschap en samenleving
- * Prof. dr. S. Griffioen — Christelijke wetenschap: noodzaak en blijvende verlegenheid
- * Drs. P. Blokhuis — Wetenschap vraagt om zorg
- * Drs. H. G. Geertsema — Kijk op theologie: fragmenten
- * Drs. G. Groenewoud — Bezinning aan de VU

Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte,

Postbus 149, 3600 AC Maarssen - telefoon 03465-60945/69192

Antwoordstrook

Opsturen in open, ongefrankeerde enveloppe aan CRW, Antwoordnummer 33, 3600 VB Maarssen

JA,

☐ stuur mij het april-nummer BEWEGING 80 (gratis)

☐ noteer mij als abonnee op BEWEGING 80 (f 20,— p.j.)

Naam:

Adres:

Postcode: Plaats: